

MUNI
LAW

Světová hospodářská krize

1

Podstaty krize

Světová hospodářská krize

Příčina: propad akcí na americké burze

USA po 1. sv. válce:

- přehnaný optimismus – vzor správně fungující ekonomiky
- odstranění zlatého standardu
- moderní – investice na burze (se ziskem) → nadhodnocení firem a růstu jejich akcí nad reálnou hodnotu
- výrazný protekcionismus – USA nesplácely evropské úvěry hromadily měny a zlato ostatních zemí → situace v USA se tak odrážela v ostatních zemích

Světová hospodářská krize

Co do hloubky i délky trvání překonala všechny předchozí deprese kapitalistického systému

Nejen materiální škody (pokles výroby, pokles zaměstnanosti)

Změna myšlení (otřásla důvěrou v kapitalistický systém, v důvěrou v trh, důvěrou ve svobodné podnikání)

Příčina

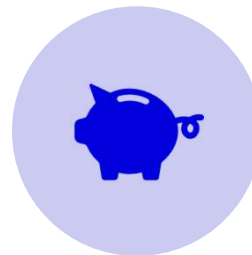
Vážná porucha finančního a měnového systému
(liberální pohled)

Krizi předcházel výrazný pokles poptávky
(levicový pohled)

Na jedné straně byla patrná rostoucí koncentrace majetku, na druhé straně se na koupi masově nabízeného zboží nedostávalo peněz, a tak stále více chyběly podněty ke spotřebě i investicím

Teze, že kapitalismus ztrácí schopnost smysluplně proinvestovat úspory a zajistit bez pomoci státu zaměstnanost (John Keynes)

Tržní prostředí

Poválečná konjunktura způsobená zájmem o automobily, elektrospotřebiče či vlastní bydlení a podpořená rozsáhlými státními zakázkami na budování dopravních komunikací zadržávala už v polovině dvacátých let.

Ekonomický růst byl podporován nákupy na dluh a politikou levných úvěrů prosazovanou především americkou centrální bankou Fed.

Všeobecný optimismus na bankovním trhu přitom způsobil, že finanční ústavy přestaly ověřovat účel půjčených peněz.

Velké množství peněz skončilo ve spekulativních obchodech na burze.

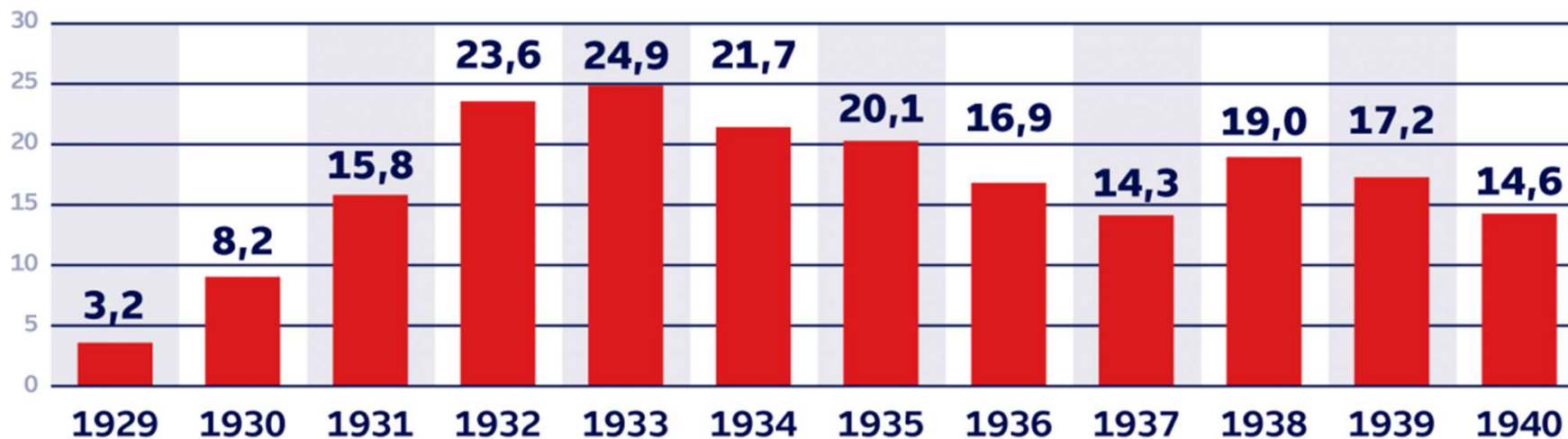
Vývoj na burze v New Yorku

- Již od jara a léta roku 1929 ekonomika stagnovala, stále rychleji klesala průmyslová výroba stejně jako pracovní příjmy obyvatelstva a cenová hladina.
- Nafukující se spekulární bublina tyto negativní projevy cyklického kolísání do jisté míry překrývala, protože díky stoupajícím ziskům z burzovních obchodů osobní příjmy stále rostly.
- Říjnový krach definitivně ukončil iluzi finančníků, podnikatelů i spotřebitelů o nové éře stabilního a trvalého růstu.
- Výsledkem byla extrémní deziluze vedoucí k hlubokému poklesu investic i spotřeby a k tomu, že lidé drželi peněžní hotovost.

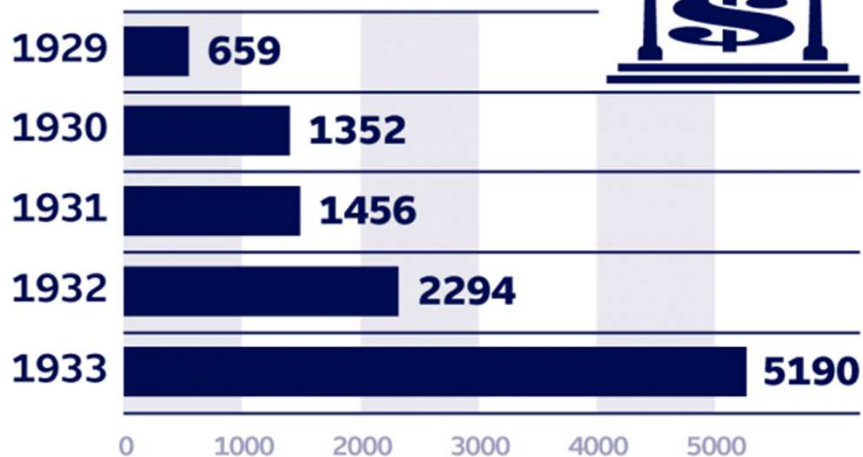
Fed (Federal Reserve System)

- Krizi prohloubil krach bank, které marně očekávaly, že jim Fed pomůže a poskytne velkorysé půjčky.
- Fed však odmítl kupovat i státní dluhopisy a místo měnové expanze zvýšil úrokové sazby ve snaze udržet vysoký kurz dolaru.
- Výsledkem této politiky byla deflace a zánik 10 tisíc z původních 25 tisíc amerických bank.
- Do roku 1933, kdy deprese dosáhla dna, klesl reálný domácí produkt v USA na dvě třetiny a průmyslová výroba na polovinu.

Míra nezaměstnanosti 1929 – 1940 (v %)

Počty krachujících bank

Vývoj hodnoty akcií (v USD)

Zdroj: Wikipedia.org, Mintz, S., & McNeil, S. (2013). Digital History, ČT24

Propad průmyslové výroby za světové hospodářské krize ve vybraných zemích (v %, rok 1929 = 100)

	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
ČSR	89	96	100	88	81	63	60	66	70
Francie	79	91	100	100	89	69	77	71	67
Itálie	-	92	100	92	78	67	74	81	92
Japonsko	83	90	100	95	92	98	113	129	142
Německo	102	99	100	86	68	53	61	80	94
USA	89	93	100	81	68	54	64	66	76
Velká Británie	96	94	100	92	84	84	88	99	106

Zdroj: Obzor národohospodářský, Peter Fearon: The Origins and Nature of the Great Slump 1929-1932

Myslím, že duchu Vánoc by pomohla zase nějaká malinká ekonomická krize.

Zdroj: https://img.kurzy.cz/kreslene-vtipy/duch_vanoc_big.png

MUNI
LAW

Mezníky ve vývoji hospodářské politiky

A. Období laissez-faire

B. Velká deprese

C. Intervencionistická etapa hospodářské politiky

D. Krize intervencionismu a nástup konzervatismu

E. Hospodářská politika v éře globalizace

A. Období laissez-faire

Období před vznikem hospodářské politiky

- Adam Smith (1723–1790): koncepce přirozených zákonů a neviditelná ruka trhu – Bohatství národů 1776.
- Jean-Baptiste Say (1766–1834) zákon o automatické obnově rovnováhy na všech trzích.

Nabídka si vždy vytvoří vlastní poptávku – na trhu zboží a služeb přizpůsobením cen, na trhu kapitálu přizpůsobením úrokové míry a na trhu práce přizpůsobením mezd.

Prostor pro hospodářskou politiku představoval ekonomický liberalismus, hlásající minimalizaci státních zásahů státu a jejich omezení pouze na případy ochrany vlastnictví, obrany státu a konstrukci a spravování právního řádu.

B. Velká deprese (1929-1933)

Vznikla krachem na NYSE (Černý pátek 13. října 1929) a byla charakterizována poklesem výroby a investic, rozvratem mezinárodního obchodu, zhroucením bank a hromadnou nezaměstnaností.

Liberální léčba by znamenala prudké snížení mezd, udržení vyrovnaného rozpočtu a ochranu domácího trhu vůči zahraniční konkurenci (tzv. politika ožebračování souseda).

Zrod intervencionistické politiky vycházel ze ztráty přesvědčení o schopnosti automatického obnovování rovnováhy ekonomiky.

C. Intervencionistická etapa

Nové prvky hospodářské politiky

Stát jako aktivní činitel, samostatný ekonomický subjekt, nositel prvků stability v tržním systému

Deficitní financování s cílem ekonomické stabilizace

Podpora agregátní poptávky jako prostředek proti hospodářskému poklesu

- V USA vznikl New Deal 1933–1935 (F. D. Roosevelt 1882–1945) založený na snaze obnovy průmyslové výroby, podpoře farmářů a programech veřejných prací provázeném změnami na trhu práce (minimální mzdy, ochrana odborů).
- Ve Velké Británii: John Maynard Keynes (1883–1946): Obecná teorie zaměstnanosti, úroku a peněz (1936) – start moderní hospodářské politiky – revoluce v ekonomické vědě.

C. Intervencionistická etapa

Charakteristiky keynesiánské politiky

Stimulace agregátní poptávky

Snaha o plnou zaměstnanost

Záměrné zásahy státu do ekonomického mechanismu

Dominance fiskální politiky: státní výdaje, daňové změny

Podřízené místo monetární politiky (nízká úroková míra)

I. etapa: Zlatý věk kapitalismu: 50.–60. léta

Rozdělení světa

Vysoký hospodářský růst
nízká nezaměstnanost
rozvoj mezinárodního obchodu

Boj proti chudobě

Aktivní hospodářská politika

Vznik socialistického tábora

Centrálně plánované ekonomiky

RVHP

Studená válka

Rozvojové země: boj za nezávislost

Vazba na socialistické země

I. etapa: Zlatý věk kapitalismu: 50.–60. léta

Další formy intervencionistické politiky

Mezinárodní instituce

Indikativní plánování:
strukturální změny národní ekonomiky

OSN

Stát blahobytu:
řešení sociálních problémů, přerozdělování důchodů

Brettonwoodské instituce:
MMF, SB

Sociálně tržní hospodářství (ordoliberalismus):
sociální aspekty + priorita tržního mechanismu při
řešení hlavních ekonomických otázek

GATT, OECD, EHS

II. etapa: 70. léta: krize intervencionistické politiky

Rozpad poválečného měnového uspořádání

Brettonwoodský měnový systém (1944)

Fixní kurzy zúčastněných měn vázané na dolar směnitelný za zlato. Dolar byl fixován jako 1/35 unce zlata.

Rozpad – počátek 70. let

Znehodnocování dolaru

Zrušení směnitelnosti za zlato

Od fixních k soustavě plovoucích kurzů

Zvýšení nejistoty ve vnějších vztazích

II. etapa: 70. léta: krize intervencionistické politiky

Ropné šoky 1973 a 1979

Prudký vzestup cen ropy (2 USD na 35–36 USD)

Prudký nárůst cen (nákladů)

Problémy platební bilance

Růst cenové hladiny při poklesu produkce

II. etapa: 70. léta: krize intervencionistické politiky

Další podněty růstu inflace

Pokračující růst mezd při nižších přírůstcích produktu a produktivity

Prudký nárůst cen (nákladů)

Problémy platební bilance

Růst cenové hladiny při poklesu produkce

II. etapa: 70. léta: krize intervencionistické politiky

Stagflace (1974-1979)

Ekonomická stagnace

(nízký hospodářský růst) + vysoký růst inflace

Neúčinnost keynesiánské ekonomiky

(snížení daní a růst výdajů)

v prostředí rostoucích rozpočtových deficitů, restriktce výdajů

II. etapa: 70. léta: krize intervencionistické politiky

Krize státních financí

Růst váhy veřejného sektoru a ekonomické úlohy státu, expanzivní fiskální politiky, zdanění

Nedostatečné příjmy vedou k deficitům státního rozpočtu

Zátěž splátek rostoucího státního dluhu

II. etapa: 70. léta: krize intervencionistické politiky

Neúčinnost keynesiánské politiky

Nízký hospodářský růst, zvýšení míry nezaměstnanosti

Snaha o zvýšení agregátní poptávky expanzivní fiskální politikou
– růst veřejného sektoru

Podpora agregátní poptávky vede k růstu inflace

Nízká a většinou klesající ekonomická výkonnost při rostoucím vlivu státu a inflačních tendencích

II. etapa: 70. léta: krize intervencionistické politiky

Nutnost změny

Orientace teorie na stranu nabídky

Boj proti inflaci

Reforma systému sociálního zabezpečení

Nutnost snížení podílu veřejného sektoru

Proměna úlohy a funkce fiskální politiky

Změna v pojetí státních financí: pokles deficitu, od spotřeby k investicím

Problémy rozvojových zemí

III. etapa: Konzervativní obrat: 80. léta

Počátky už v padesátých letech – monetarismus Milтона Friedmana

Thatcherismus (snižování daní, omezování vlivu odborů a regulaci imigrace)

Reaganomika (omezit růst výdajů, snížit míru regulace a zavést měnovou politiku, která by měla snížit inflaci)

Snížení daňové zátěže

Snížení úlohy státu v ekonomice: deregulace, privatizace

Individuální iniciativa a odpovědnost

Zvýšení motivace ekonomických aktérů k práci a investování

IV. etapa 90. léta:

Ideologická a technologická revoluce

Evropská unie a další integrační seskupení

Euro a ECB

Tranzitivní ekonomiky a jejich integrace do EU

Nová (znalostní) ekonomika – ekonomika založená na znalostech

Lidský a sociální kapitál, instituce

Terorismus

IV. etapa 90. léta:

Etapa globalizace

Proměny obchodních, finančních a kapitálových toků

Turbulence a nejistota

Mezinárodní finanční krize

Oslabení účinnosti národních HP

Nadnárodní korporace, nové finanční instituce

„Fúzovací mánie“

Rostoucí ekonomické rozdíly mezi zeměmi

Přístup státu (vlády) k ekonomice své země. Vláda využívá svěřené či jinak získané prostředky a pravomoce k dosahování předem určených ekonomických (a v širších souvislostech i společenských) cílů za pomoci celé řady nástrojů. Kromě toho můžeme chápat hospodářskou politiku jako samostatnou vědní disciplínu, která se v důsledku rostoucí role státu ve společnosti oddělila od makroekonomie prakticky až v polovině 20. století – J. M. Keynes je pokládán za jejího zakladatele. Praktická hospodářská politika má historii mnohem staršího data – začíná prakticky ve chvíli, kdy se vlády (vládci) snaží využít svou moc k tomu, aby získaly určitá privilegia a přestávají být rovnoprávnými tržními subjekty. Přístup vlád k hospodářské politice je možno rozdělit do dvou základních směrů, pro které se vžily názvy: liberální hospodářská politika a intervencionistická hospodářská politika. Mezi směry propagující liberální hospodářskou politiku patří teoretické učení fyziokratů, klasický liberalismus a tzv. renesance neoklasicismu vyúsťující v monetarismus, mezi směry propagující spíše intervencionistickou hospodářskou politiku pak učení merkantilistů, škol vycházejících z učení J. M. Keynesa a snahy o využití konceptu plánování. Charakter přístupu státu k ekonomice lze charakterizovat pomocí různých kritérií. Za základní členění hospodářské politiky je považováno dělení na makroekonomickou a mikroekonomickou. Makroekonomická hospodářská politika působí zejména v oblasti makroekonomické rovnováhy a efektivnosti využití zdrojů – cíle představuje tzv. magický čtyřúhelník. Z hlediska dosažení celkové rovnováhy rozlišujeme opatření na straně agregátní nabídky a agregátní poptávky. Mikroekonomická hospodářská politika je zaměřena na zvyšování efektivnosti při alokaci zdrojů a bývá někdy nazývána politikou doplňující makroekonomickou hospodářskou politiku.

Zdroj: *Ekonomická encyklopedie (2002), str. 604*

Zdroje

- Blažek, J., Kerlinová, A., Kubíček, J., Tomášková, E. a Tomšík, V. Národní hospodářství. Brno: Masarykova univerzita, 2019.
- BLAŽEK, J., KERLINOVÁ, A. TOMÁŠKOVÁ, E. Ekonomika veřejné správy, 2016.
- Holman, R.: Ekonomie. Praha: C. H. Beck, 1999.
- Holman, R.: Mikroekonomie. Praha: C. H. Beck, 2007.
- Švarcová, J.: Ekonomie stručný přehled. Praha: CEED, 2016.
- MANKIWI, N. Gregory. Zásady ekonomie. Praha: Grada, 1999. Profesionál. ISBN 80-7169-891-1.
- ŽÁK, M.: Hospodářská politika. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, 2006. ISBN 80-86730-04-2.